

ПЕРЕРОБКА ТА УТИЛІЗАЦІЇ СМІТТЯ: ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ В УКРАЇНІ

Пиріг Г.І., канд. екон. наук, доцент,

Федірко М.М., канд. екон. наук, доцент,

E-mail: galina_p_9@ukr.net

Західноукраїнський національний університет

Крупка А.Я., канд. екон. наук, доцент,

Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя

E-mail: krupka2007@ukr.net

Переробка та утилізація сміття є значною проблемою для екосистеми нашої держави. Враховуючи той факт, що для України характерним є високий рівень урбанізації, кількість використання природних ресурсів зростає, а, відтак, з'являються великі об'єми накопичувальних відходів. Зі зростанням кількості відходів їх переробка та утилізація ускладнюється. Чимала кількість небезпечного сміття накопичується на відкритих територіях та створює екологічну загрозу місцевості.

Проблема переробки та утилізації відходів в Україні потребує негайного вирішення шляхом створення якісної законодавчої бази та ефективного впровадження правових норм у суспільне життя.

Питання утилізації відходів Україні розглядали такі вчені, як В. Доскіч, Ю. Кутова, О. Ігнатенко, М. Федірко, В. Файфура та інші.

Незважаючи на наявність ґрунтовних праць вітчизняних та зарубіжних вчених, правове регулювання переробки та утилізації сміття в містах не відображають усіх аспектів динамічного розвитку суспільства, що і актуалізує дослідження.

Україна займає 9 місце у світі за кількістю відходів на одну особу. Однак, кількість сміття, що переробляється в нашій державі, є значно меншою порівняно з державами, які займають першість у вказаній статистиці. Щороку близько 11 млн. тонн відходів (95% від усіх відходів) вивозять на полігони, які займають близько 5% площі України [1].

Метод утилізації відходів на полігонах природним шляхом є одним із найпростіших та найдешевших. Однак, його використання негативно впливає на стан навколишнього середовища. По-перше, великі площі земної поверхні, які б могли бути використані для більш корисних цілей, виділяються для захоронення відходів. По-друге, після цього землі необхідно 70 років для відновлення ресурсів. По-третє, з'являються небезпечні відходи, які розкладаються десятиліттями, і, як наслідок, не дають змоги ґрунту самоочищуватися [2].

Ще одним способом утилізації сміття є його спалювання. Метод не призводить до забруднення навколишнього середовища за умови наявності спеціального обладнання на підприємствах, якого на даний час в Україні не вистачає.

Свій шлях у боротьбі з проблемою утилізації відходів Україна розпочала з прийняття 5.03.1998 року Закону «Про відходи». Відповідно до його положень поведженням з відходами вважаються дії, що спрямовані на запобігання утворення відходів, їх збирання, перевезення, сортування, зберігання, оброблення, перероблення, утилізацію, видалення, знешкодження і захоронення, включаючи контроль за цими операціями та нагляд за місцями видалення [3].

Закон України «Про відходи» має ряд суттєвих недоліків, одних із яких є те, що він не містить переліку конкретних дій щодо поведження зі сміттям. Ефективне впровадження його норм у суспільне життя є ускладненим у зв'язку із недостатністю фінансування, відсутністю достатньої кількості кваліфікованого персоналу у цій сфері та низьким рівнем правосвідомості населення.

Наступним кроком для вирішення проблеми утилізації відходів стало розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року» від 8.11.2017 року, якою запроваджено європейські принципи поведження з відходами. Стратегія вводила поняття циклічної економіки та розширеної відповідальності виробників. Зокрема, останні повинні бути зацікавлені у переробці відходів та сприяти мінімізації їх кількості [4].

Станом на 2019 рік близько 3% побутових відходів піддаються переробці. Уряд планує збільшити цю цифру у 5 разів (до 15% до 2025 року). Також, планується залучення інвестицій у сферу переробки відходів, а, відтак, створення ринку поведження з відходами, та посилення відповідальності за порушення законодавства у цій сфері. Як наслідок, вторинна сировина, що з'явиться в результаті переробки, зможе надалі використовуватися у виробництві.

Створення підприємств для виготовлення вторинної сировини є одним з найкращих рішень серед усіх способів утилізації відходів. Проте, враховуючи ситуацію в Україні, вітчизняної сировини не вистачатиме для їх повноцінного функціонування. Тому, крім встановлення контейнерів для сортування сміття, можна запровадити систему матеріальних заохочень для осіб, які якісно сортують сміття та здають його на переробку.

У деяких європейських державах вартість переробки вже закладена у ціну товару, тому підприємства, що її здійснюють, мають достатнє фінансування.

Світовий досвід показує, що сортування і переробка відходів може не тільки зробити придатними для пиття річки і стічні води, а й суттєво зменшити споживання імпортованих енергоресурсів.

Сьогодні у Європейському Союзі стало поширеним спалювання сміття і формування на цій основі енергобізнесу на відходах.

Успішними у питанні переробки сміття можна вважати Швецію. Сьогодні ця країна переробляє більш як 99% своїх відходів, імпортуючи при цьому тонни сміття з інших країн. Пріоритетом виступає не утилізація сміття на полігонах, а його переробка методом спалювання. Стічні води очищаються до такого рівня, що їх можна пити. У Швеції досить ефективно використовують відходи в якості

обігріву будинків. На виході лише 1% відходів знаходить спокій на сміттєвих звалищах.

Утилізація твердих відходів забезпечує половину тепла у шведських будинках. Сьогодні таким чином опалюється майже 900 тисяч шведських домогосподарств. У Швеції 30 електростанцій використовують відходи в якості палива, спалюючи 5,5 млн. т сміття на рік. Уряд лише проводить інформаційні кампанії, спрямовані на популяризацію ідей роздільного збору відходів.

Проблему нелегальних сміттєзвалищ в Польщі вирішив прийнятий у 2003 році Закон «Про дотримання чистоти і порядку» поклав край нелегальним сміттєзвалищам в Польщі». Закон зобов'язав поляків сортувати відходи на 5 видів: пластик, папір, скло (безбарвне та кольорове), метал. Договір на вивезення відходів підписується з окремим ОСББ.

Ще одним з лідерів щодо утилізації та переробки відходів у Європі вважається Швейцарія, де з 2000 року заборонені сміттєві полігони, тому сьогодні більш як половина всього сміття йде на переробку, а решта спалюється. В країні переробляють 80% паперу, який необхідно здавати тільки окремо від картону.

Отже, Швейцарія, Швеція та Польща практично відмовилися від полігонів твердих побутових відходів. Ці країни інвестують кошти у такі методи боротьби з відходами як сортування, спалювання та переробка.

У цьому контексті Україні є з кого брати приклад. Насправді, переробка відходів може стати ідеєю успішного бізнесу, оскільки компостування органічного сміття у процесі виділення тепла може стати наслідком перетворення компосту у фосфор, азот, калій та вапняк, що підлягають подальшій реалізації для отримання прибутку. Перероблене неорганічне сміття можна продавати сільськогосподарським підприємствам [5].

Отже, проблема переробки та утилізації відходів в Україні є нагальною та потребує вирішення. З метою підвищення рівня екологічної безпеки у нашій державі необхідно забезпечити ефективну реалізацію положень чинного законодавства. При цьому, варто опиратися на досвід європейських держав. Вирішення проблеми залежить як від діяльності держави, яка повинна забезпечити фінансування заходів щодо переробки сміття, створити дієву систему штрафів та мотивацій, так і від рівня свідомості суспільства. Не менш важливе значення у цьому напрямку має просвітництво, яке б формувало екологічну культуру правильного поводження з відходами, дотримання законодавчих актів та охорони довкілля, що є фундаментом для вирішення проблем переробки сміття в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Доскіч В. Сортування сміття в Україні: вийти на новий рівень. Інформаційне агенство УНІАН, 2016. URL: <http://ecology.unian.ua/1327494-sortuvannya-smittya-vukrajini-viyti-na-noviy-riven.html> (дата звернення: 11.05.2020).

2. Ігнатенко О. П. Економіко-екологічні аспекти рециклу вторресурсів з твердих побутових відходів. Екологія і ресурси, 2014. №4. С. 115-120.

3. Закон України "Про відходи" // Відомості Верховної Ради. - 1998. - №36-37. – С. 242 - 252.

4. Екологія: навчальний посібник. / Пиріг Г.І., Горун М.В., Файфура В. В., Федірко М. М. – Тернопіль, 2019. – 156 с.

5. Економіка довкілля і природних ресурсів: монографія / Ю.В. Дзядичевич та ін. – Тернопіль : Астон, 2016. – 392 с.

УДК 711

УДОСКОНАЛЕННЯ ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ЧЕРЕЗ ПЛАНУВАННЯ ЇХ ІНФРАСТРУКТУРИ

Розум Р.І., канд. техн. наук, доцент

E-mail: rozoom_ruslan@ukr.net

Західноукраїнський національний університет

Постановка проблеми. Ефективний розвиток держави загалом чи будь-якого населеного пункту зокрема є неможливим без чіткого планування їх територій, а особливо їх інфраструктури.

У сучасних кризових умовах розробка нових і вдосконалення існуючих підходів процесу планування територій населених пунктів через планування їх інфраструктури є не лише актуальним завданням, а вимогою часу. Досвід розвинених країн вказує на раціональність впровадження даного механізму.

Виклад основного матеріалу. Поштовхом вдосконалення планування територій населених пунктів, в тому числі і їх інфраструктури, стало ухвалення низки законів про місцеве самоврядування та децентралізацію в Україні. За рахунок підвищення ролі громад в процесі розподілу відповідальності між ними та органами державної влади дане планування набуло нового якісного змісту.

Планування територій населених пунктів та їх інженерної інфраструктури, а також основні завдання в контексті розвитку регіонів висвітлені в працях [1-5].

На сьогоднішній день інженерна інфраструктура в Україні вимагає значних бюджетних інвестицій. Розташування на тій чи іншій території розвиненої інфраструктури визначає якість і швидкість розвитку на ній відповідної господарської діяльності. Інженерна інфраструктура територій як система володіє зовнішніми зв'язками із економікою регіону якому належать дані території. Дані зв'язки характеризуються умовами забезпеченості населених пунктів різного роду природними ресурсами.

Планування територій населених пунктів через планування їх інфраструктури повинно проходити наступні кроки:

Крок перший – органи державної влади повинні чітко висвітлити пріоритети розвитку тих чи інших територій.